

CHEAPART

Κείμενο για την εγκατάσταση του Νίκου Ελληνικάκη, «Τίμιος Ιδρώτας» Μυρτιά Νικολακοπούλου, Κριτικός τέχνης

Μέχρι πρόσφατα, όπως βλέπουμε και στις δημοφιλείς ταινίες της δεκαετίας του '60, οι άνθρωποι στην Ελλάδα και το εξωτερικό όφειλαν να δουλεύουν -και φαίνεται πως όντως αυτό συνέβαινε- σύμφωνα με την κλίση τους και την κοινωνική τους τάξη. Κυριαρχούσε η αντίληψη ότι ο καλός «χριστιανός» / πολίτης έχει το κάλεσμα να υπηρετεί τον Θεό και το προσωπικό κάλεσμα να ξεχωρίζει στον περίγυρό του χάρη στο ήθος του και την χρησιμότητά του. Αυτό το ιδεώδες της επιτυχίας ή αυτοβελτίωσης εκφυλίστηκε με τη λατρεία της φιλοπονίας, η οποία αξιολογούσε την επιτυχία με βάση την πειθαρχία και την αυταπάρνηση και όχι με βάση τον ανταγωνισμό και την ευημερία.

Η εικόνα του εαυτού κατασκευαζόταν σύμφωνα με τις προσδοκίες του περιβάλλοντος του ατόμου. Αλλά και σήμερα ο εαυτός αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από την εικόνα του όπως ανακλάται στα μάτια των άλλων. Η «νικηφόρες εικόνες» μετρούν σαφώς περισσότερο από τα έργα. Εν τέλει, σημασία έχει το τι αποδίδεται σε κάποιον παρά το τι πραγματικά κάνει. Σε αυτή την επίφαση της επιτυχίας στηρίζεται και η διαφήμιση είτε πρόκειται για εμπορική είτε για να προωθήσει κάποια ιδέα ή σκοπό.

Στη δεύτερη περίπτωση συχνά χρησιμοποιούνται τεχνάσματα που δεν απέχουν καθόλου από την προπαγάνδα: χρησιμοποιούνται γεγονότα όχι τόσο για να υποστηρίξουν ένα επιχείρημα -π.χ. πρέπει να συνεισφέρουμε στο έργο αυτό για το κοινό καλό και προς χάριν του μέλλοντος της χώρας- αλλά περισσότερο για να ασκήσουν συναισθηματική πίεση στον δέκτη -π.χ. θα αναγνωριστείς κι εσύ ως ισάξιο μέλος της κοινότητας, θα αλλάξει το προφίλ σου και θα κερδίσεις την εκτίμηση των υπολοίπων, αφού θα είσαι κι εσύ ένας από τους πρωτ-εργάτες της επιτυχίας. Οι εν μέρει αλήθειες που προβάλλονται στο video αυτό λειτουργούν πολύ πιο αποτελεσματικά από τα ψέματα και υπονοούν μια παραπαιστική εικόνα του συνόλου: βλέπουμε πραγματικούς εργάτες -πολλοί από αυτούς αλλοδαπούς- να στήνονται στον φακό, να χαμογελάνε και να δείχνουν υπερήφανοι για το ότι βρίσκονται στο συγκεκριμένο εργοτάξιο και εξυπηρετούν τους συγκεκριμένους σκοπούς. Θα ήταν το ίδιο πειστική μια εικόνα σκηνοθετημένη σε ξένο χώρο ή με ηθοποιούς;

Αυτή η πρόσχαρη εικόνα καταστρέφεται στη στιγμή όταν αντιμετωπίζουμε τους ίδιους τους εργάτες και αντικρίζουμε από κοντά την καθημερινή, πεζή τους πραγματικότητα. Εκεί ηρωισμός δεν υπάρχει. Η προσωπικότητά τους χάνεται μέσα στις αχανείς εκτάσεις που πρόκειται να μετασηματιστούν άμεσα από τους ίδιους. Οι ίδιοι παραμένουν άγνωστοι και μετά από τον ατυχή θάνατό τους. Και αν ανατρέξουμε στις ταυτότητές τους θα βεβαιωθούμε για την ανωνυμία τους μέσα από τα ίδια τους τα ονόματα, τα οποία ως επί το πλείστον είναι ξένα. Το μόνο που απομένει από αυτούς είναι σημάδια από αίμα που πότισε την εσωτερική επένδυση του κράνους τους καθώς έχυναν τον «τίμιο ιδρώτα» τους. Αγωνίστηκαν με σκοπό να ξεπεράσουν την προηγούμενη γενιά και να κτίσουν ένα καλύτερο μέλλον. Με τον τρόπο αυτό, πίστεψαν ότι θα τους προσφέρονταν τα μέσα για να ικανοποιήσουν τους πόθους τους.

CHEAPART

A. Μεταξά 25, 10681 Αθήνα
office@cheapart.gr
www.cheapart.gr

Η γυναίκα (σύμβολο του πόθου; εικόνα του εύθραυστου;) με την παράδοση παρουσία της στο χώρο, παραμένει ανέκφραστη με το κενό βλέμμα της καρφωμένο στην απουσία της ζωής, ενώ τα ποτάμια ιδρώτα -που δεν δικαιολογούνται από την ακινησία της- είναι τα μόνα σημάδια ζωής πάνω της.

Όλοι αυτοί οι εργάτες είναι (;) όργανα μιας σειράς μηχανών και κινήσεων που στην πορεία άλλοτε αλλάζουν χέρια και άλλοτε αχρηστεύονται. Η συμμετρική παράταξη στον χώρο των ιδρωμένων κομματιών δέρματος -από τα εσωτερικά των κρανών- τονίζει αυτή την μηχανική λειτουργία των εργατών, που συνεχίζουν να δουλεύουν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και αντιμετωπίζοντας τους ίδιους κινδύνους κάθε φορά, ανεξάρτητα από την αλλαγή του χώρου και διεύθυνσης. Και η σωρός στο τέλος από κράνη ίσως να μην είναι τυχαίο που μπορεί να περάσουν απαρατήρητα από τον επισκέπτη, αφού έχουμε συνηθίσει να κοιτάμε ή να καταναλώνουμε ότι μας προσφέρεται με άμεσο και πρόδηλο τρόπο.

Αυτή την εικόνα που κατά κύριο λόγο δίνεται από τις πηγές πληροφόρησης στο κοινό για την εργασία, ο Νίκος Ελληνικάκης τη μεταφέρει σ' ένα κλειστό χώρο όπου δημιουργεί με τα αναγκαία υλικά μία αφαιρετική σύνθεση, ανοιχτή σε διαφορετικές ερμηνείες. Η επίπλαστη εικόνα του θέματος αποδίδεται εδώ με συμπληρωματικά ή αντιθετικά σχήματα: αποσπάσματα από μελό ταινίες περασμένης εποχής απεικονίζοντας τον ανθρώπινο πόνο δίπλα σε ένα σύγχρονο «προπαγανδιστικό» διαφημιστικό σποτ της ίδιας αλλά ευημερούσας πια κοινωνίας. Η φορτισμένη συναισθηματικά μεταφορά του θανάτου με τα κόκκινα δέρματα από τα κράνη των νεκρών δίπλα στην ογκώδη, αλλά συνάμα με ανάλαφρο τρόπο δοσμένη, αναγραφή των ονομάτων τους. Τα ιδρωμένα πανάκια των εργατών που είναι τοποθετημένα απλωτά στον τοίχο με τα στοιβαγμένα κράνη, παρόλο που υπάρχει χώρος. Και φυσικά η αντίθεση μεταξύ της αρχής της ιστορίας (ή των πρώτων μας σημειώσεων σχετικά με το θέμα) όπου ο θεατής, περνώντας μέσα από το έργο εντάσσεται, σ' ένα κοινωνικό σύνολο και πλαισιώνεται από αυτό μεσώ των δύο video, και του τέλους της ιστορίας με τη βουβή σύνθεση της σωρού από κράνη, όπου ίσως συνειδητοποιεί την όψη μίας άλλης πραγματικότητας.

**Η εγκατάσταση του Νίκου Ελληνικάκη, «Τίμιος Ιδρώτας»
παρουσιάστηκε στην CHEAPART 8 – 28.11.2004**